

ทำไมต้องลิเคิร์ต ?

สุบิน ยุธรรม*

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Received: 27 March 2022

Revised: 27 April 2022

Accepted: 3 May 2022

บทคัดย่อ

มาตรประเมินรวมค่าเป็นเครื่องมือวิจัยที่นำมาใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณทางสังคมศาสตร์ และในบริบทของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในประเทศไทยมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่ออธิบายแนวคิดและหลักการสำคัญของเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (2) เพื่ออธิบายคุณลักษณะของมาตรประเมินรวมค่าของ Likert ตามต้นฉบับของผู้คิดค้น และ (3) เพื่อนำเสนอทางเลือกในการใช้มาตรประเมินรวมค่าในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ บทความเรื่องนี้มาจากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในเชิงแนวคิด หลักการ และคุณลักษณะของมาตรประเมินรวมค่า ทำให้ได้ทางเลือกในการใช้มาตรประเมินรวมค่าหลายแบบเพื่อใช้ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่นักวิจัยสามารถเลือกนำไปปรับใช้ได้ให้เหมาะสม

คำสำคัญ: ลิเคิร์ต แบบประเมินรวมค่า การวิจัยเชิงปริมาณ

* ผู้ประสานงานหลัก; อีเมล: subin.yu@spu.ac.th

Why Likert?

Subin Yurarach*

Research Facilitation and Development Center, Sripatum University, Thailand

Received: 27 March 2022

Revised: 27 April 2022

Accepted: 3 May 2022

Abstract

The rating scale is a research tool that used in quantitative research in the social sciences, especially in the context of social science research in Thailand, it is widely used. The objectives of this article are (1) to describe the concepts and key principles of quantitative research tools, (2) to describe the characteristics of the Likert's original rating scale, and (3) to propose the alternative rating scales in social science research. This article is based on a study of relevant documents on the concepts, principles and characteristics of the rating scales. This gives researchers the option to use a variety of the rating scale for using in social science research that researchers can choose to adapt accordingly.

Keywords: Likert, Rating Scale, Quantitative Research

* Corresponding Author; E-mail: subin.yu@spu.ac.th

บทนำ

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ในบริบทของประเทศไทย ส่วนใหญ่ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มากกว่าการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และเครื่องมือวิจัยที่นำมาใช้อย่างแพร่หลายก็มักจะเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งจากผลการสืบค้นในระบบ ThaiJo โดยใช้คำว่า “แบบสอบถาม” หรือ “questionnaire” พบว่า มีบทความวิจัยที่ใช้แบบสอบถามในงานวิจัยมากกว่า 10,000 เรื่อง และนอกจากนี้เมื่อสืบค้นด้วยคำว่า “rating scale” ตรวจสอบพบบทความที่มีการใช้คำดังกล่าวอยู่จำนวน 4,260 เรื่อง หรือคำว่า “แบบประเมินรวมค่า” ตรวจสอบพบบทความที่มีการใช้คำดังกล่าวอยู่จำนวน 9,085 เรื่อง หรือคำว่า “มาตรฐานค่า” ตรวจสอบพบบทความที่มีการใช้คำดังกล่าวอยู่จำนวน 775 เรื่อง สำหรับบทความที่มีการใช้แบบประเมินรวมค่าของ Likert จากการสืบค้นด้วยคำว่า “Likert” ตรวจสอบพบบทความที่มีการใช้คำดังกล่าวอยู่จำนวน 846 เรื่อง (ที่มา: tci-thaijo.org สืบค้น ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2565) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การใช้แบบประเมินรวมค่าของ Likert มีการใช้อย่างแพร่หลายในงานวิจัยที่ทำในบริบทประเทศไทย

การใช้แบบสอบถาม หรือการใช้แบบประเมินรวมค่า มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เนื่องจากแบบประเมินรวมค่าเป็นส่วนหนึ่งของแบบสอบถามในงานวิจัยเชิงปริมาณ อย่างไรก็ตาม เครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณไม่ได้มีแค่แบบประเมินรวมค่าเพียงอย่างเดียว เนื่องด้วยตัวแปรในการวิจัยเชิงปริมาณมีความหลากหลายและเครื่องมือที่เลือกนำมาใช้ก็ควรที่จะมีความเหมาะสมตามคุณลักษณะที่มุ่งวัด (Bloom, 1956) เช่น ถ้าตัวแปรที่วัด คือ “ความรู้ (Knowledge)” เครื่องมือที่จะนำมาใช้ได้ก็ควรจะเป็น “แบบทดสอบ (Test)” เนื่องจากเป็นการวัดความสามารถทางสมองหรือถ้าตัวแปรที่วัด คือ “ทักษะการปฏิบัติ (Practical Skill)” เครื่องมือที่จะนำมาใช้ได้ก็ควรจะเป็น “แบบประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment Form)” เนื่องจากเป็นการวัดความเชี่ยวชาญหรือความชำนาญในการปฏิบัติหรือถ้าตัวแปรที่วัด คือ “ความเชื่อ (Belief)” เครื่องมือที่จะนำมาใช้ได้ก็ควรจะเป็น “แบบประเมินรวมค่า (Rating Scale)” เนื่องจากเป็นการวัดความรู้สึกนึกคิดของคน เป็นต้น

สำหรับการใช้ “แบบประเมินรวมค่า (Rating Scale)” หรือบางท่านอาจจะเรียกว่า “มาตรฐานค่า” หรือ “มาตรฐานประเมินค่า” คือเรื่องเดียวกัน ในปัจจุบันส่วนใหญ่มักจะเลือกแนวคิดของ Likert มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินรวมค่า ขณะที่จริงๆ แล้ว แบบประเมินรวมค่ามีหลายแบบ มีนักทฤษฎีทางการวัดคุณลักษณะทางจิตวิทยา (Psychometrics) หลายท่านที่เสนอไว้ และมีความน่าสนใจ แต่ไม่ได้มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในบริบทของประเทศไทย เช่น แบบประเมินของ Osgood (Osgood Scale) เมื่อสืบค้นในระบบ ThaiJo โดยการใช้คำค้นว่า “Osgood” ตรวจสอบพบว่ามีเพียงแค่ 2 บทความที่มีการนำไปใช้ (ที่มา: tci-thaijo.org สืบค้น ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2565) เป็นต้น บทความนี้จึงมุ่งอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการสำคัญของเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ คุณลักษณะของแบบประเมินรวมค่าของ Likert ตามต้นฉบับของผู้คิดค้น และเสนอทางเลือกในการใช้แบบประเมินรวมค่าในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้ผู้อ่านได้มีแนวทางที่หลากหลายและเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่ออธิบายแนวคิดและหลักการสำคัญของเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ
2. เพื่ออธิบายคุณลักษณะของมาตรฐานค่าของ Likert ตามต้นฉบับของผู้คิดค้น
3. เพื่อนำเสนอทางเลือกในการใช้มาตรฐานค่าในการวิจัยทางสังคมศาสตร์

แนวคิดและหลักการสำคัญของเครื่องมือวัดในการวิจัยเชิงปริมาณ

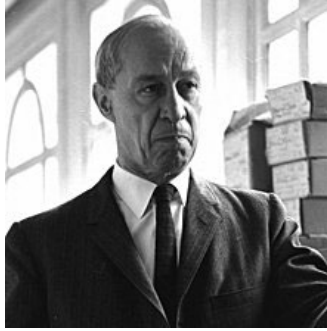
การวิจัยเชิงปริมาณ มีเครื่องมือวิจัยหลายประเภทที่นำมาใช้เพื่อศึกษาตัวแปรต่างๆ เช่น แบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ แบบทดสอบ แบบวัด แบบประเมิน เป็นต้น การเลือกใช้เครื่องมือวิจัยประเภทใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของสิ่งที่มุ่งวัดหรือตัวแปรที่นำไปใช้วัด เช่น ถ้าศึกษาตัวแปร “ความรู้” ก็ควรจะใช้แบบทดสอบ ถ้าศึกษาตัวแปร “บุคลิกภาพ” ก็ควรใช้แบบวัดบุคลิกภาพ ถ้าศึกษาตัวแปร “ความพึงพอใจ” ก็ควรใช้แบบประเมิน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะเครื่องมือวิจัยที่นำมาใช้วัดตัวแปรในเชิงจิตวิทยา หรือตัวแปรในเชิงนามธรรม หรือคุณลักษณะแฝง (Trait)

การวัดตัวแปรทางจิตวิทยา หรือตัวแปรในเชิงนามธรรม หรือคุณลักษณะแฝง มีความสำคัญในศาสตร์ที่ศึกษาด้านพฤติกรรมศาสตร์ที่มีการออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพราะเครื่องมือที่นำมาใช้วัดตัวแปรดังกล่าวนี้ จะต้องมีความคุณลักษณะที่ดีไม่ว่าจะเป็นในเชิงความตรง (Validity) หรือความเที่ยง (Reliability) หรือคุณลักษณะอย่างอื่น เช่น ความเป็นปรนัย (Objectivity) ความไว (Sensitivity) เป็นต้น และเครื่องมืออย่างหนึ่งที่นิยมนำมาใช้ในการศึกษาตัวแปรที่มีลักษณะดังกล่าว คือ Rating Scale ในบริบทประเทศไทย คำว่า Rating Scale มีการใช้คำหลายคำเพื่อแทนสิ่งนี้ เช่น “แบบประเมินรวมค่า” หรือ “มาตรฐานประเมินค่า” หรือ “มาตรฐานประเมินค่า” หรือ “มาตรฐานประเมินรวมค่า” เป็นต้น ซึ่งเครื่องมือวัดนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นนิสิตนักศึกษาโดยเฉพาะในระดับบัณฑิตศึกษา ครู อาจารย์ นักการศึกษา นักวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักจิตวิทยาสังคม สำหรับบทความนี้จะขอใช้คำภาษาอังกฤษว่า Rating Scale เพื่อให้เข้าใจได้ตรงกันในทุกศาสตร์สาขาวิชา

ในปัจจุบัน Rating Scale มีการใช้อย่างแพร่หลายในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ เช่น บริหารธุรกิจ พาณิชยศาสตร์ การบัญชี การจัดการ ศึกษาศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น และเป็นการศึกษาในตัวแปรในเชิงจิตวิทยา หรือตัวแปรในเชิงนามธรรม หรือคุณลักษณะแฝง ที่อยู่ภายในตัวบุคคลนั้น เช่น ความเชื่อ เจตคติ การรับรู้ ความมุ่งมั่น เจตนา ความสุข ความรัก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ได้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับ Rating Scale มาใช้เป็นเครื่องมือวิจัย แต่ในความเป็นจริง Rating Scale มีหลายประเภท ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน มีผู้นำเสนอ Scale หลายรูปแบบ บาง Scale เป็นที่นิยม แต่บาง Scale ไม่เป็นที่นิยม ในความเห็นของผู้เขียนมองว่า ปัจจุบันนักวิจัยส่วนใหญ่เลือกใช้ Scale ตามสะดวก ทำต่อๆ กันมาจนบางครั้งขาดเหตุผล และอาจไม่เหมาะสม เช่น การใช้ Likert Scale ซึ่งจะพบว่า Scale แบบนี้ถูกนำมาใช้ในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์แทบจะทุกศาสตร์สาขาและแพร่หลาย เป็นต้น แต่ผู้เขียนมองว่า การเลือกใช้ Scale ควรจะต้องทำอย่างมีเหตุผล มีหลักในการเลือกใช้ เพราะ Scale แต่ละแบบมีวัตถุประสงค์ต่างกัน

คุณลักษณะของแบบประเมินรวมค่าของ Likert ตามต้นฉบับของผู้คิดค้น

แบบประเมินรวมค่า (Rating Scale) ของ Likert เป็นที่นิยมนำมาใช้อย่างแพร่หลายในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ในประเทศไทย เนื่องจากความสะดวกและวัดได้ง่าย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่บุกเบิกและมีอิทธิพลสำคัญในการนำ Rating Scale มาใช้ในการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ จริงๆ แล้วมีหลายท่าน แต่ที่เรารู้จักมากที่สุด และมีการใช้อย่างแพร่หลายในบริบทของไทย ก็คือ Rating Scale แบบ 5 ระดับของ Likert ในส่วนนี้จะขออธิบายความเป็นมาของ Likert Scale ให้ทราบโดยสังเขป ในฐานะที่ Likert เป็นผู้วางรากฐานในการวัดทางจิตวิทยาตั้งแต่อุบัติจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 Rensis Likert (ค.ศ. 1903-1981) ผู้ให้กำเนิดแบบประเมินรวมค่า (Likert scale)
(ที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/Rensis_Likert) (Likert, 2022)

ตัวแปรทางจิตวิทยาที่ Likert นำแบบประเมินรวมค่าไปใช้วัด คือ เจตคติ (Attitude) เพราะว่าการรู้ถึงเจตคติของคนหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นไปในทิศทางใด ย่อมจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนและดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อบุคคลหรือกลุ่มคนนั้นได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ แนวคิดของ Likert ทำให้การวัดเจตคติ (Attitude measurement) เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายเมื่อปี ค.ศ. 1932 จากบทความเรื่อง “A Technique for the Measurement of Attitudes” ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร “Archive of Psychology” ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1934 ได้มีการขยายแนวคิดและวิธีการวัดทัศนคติตามแบบของ Likert ในบทความชื่อว่า “A Simple and Reliable Method of Scoring the Thurstone Attitude Scales.” ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ “Journal of Social Psychology” ผลงานของ Likert ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของทฤษฎีการวัดทางจิตวิทยา

9. Our army and navy should be used when necessary to defend American property rights in Mexico.						
	Strongly Approve (1)	Approve (2)	Undecided (3)	Disapprove (4)	Strongly Disapprove (5)	
10. An American committing a crime in Shanghai should be tried by a Chinese judge.						
	Strongly Approve (5)	Approve (4)	Undecided (3)	Disapprove (2)	Strongly Disapprove (1)	
	<i>Alternatives</i>					
	<i>Strongly Approve</i>	<i>Approve</i>	<i>Un- decided</i>	<i>Dis- approve</i>	<i>Strongly Disapprove</i>	
Internationalism	16	13	43	21	13	10
Negro	9	3	17	14	44	22
Imperialism	5	32	52	10	5	1
Negro	10	24	49	17	7	3
Imperialism	6	10	27	17	35	11

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการใช้ข้อความและเกณฑ์การประเมินของ Likert (1932)

จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่า ตัวอย่างข้อความที่ Likert นำมาใช้ในการวัดเจตคติจะมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความในเชิงบวก (Positive item) และข้อความในเชิงลบ (Negative item) และเกณฑ์การประเมินจะใช้คำว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Approve) เห็นด้วย (Approve) ไม่ตัดสินใจ (Undecided) ไม่เห็นด้วย (Disapprove)

และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Disapprove) โดยข้อความในเชิงลบ หากผู้ตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง จะได้คะแนนเท่ากับ 1 ส่วนข้อความในเชิงบวก หากผู้ตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง จะได้คะแนนเท่ากับ 5 การเขียนข้อความ และลักษณะการให้คะแนนดังกล่าวได้รับความนิยมนำมาใช้ในศาสตร์สาขาที่เป็นการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์ ทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย เนื่องด้วย มาตราวัดแบบ Likert เป็นมาตราวัดที่สร้างง่าย และมีการให้คะแนนในเชิงบวกเท่านั้น (ระดับ 1-5) ทำให้นักวิจัยรุ่นใหม่ หรือนักศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกมักจะนำมาใช้ทันทีโดยไม่มีเหตุผล แบบนี้ถือว่าเป็นมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน (Misconception) ลักษณะหนึ่ง ก่อนที่จะนำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ ผู้วิจัยจะต้องคิดเสมอว่า (1) นำมาใช้เพื่ออะไร และ (2) นำมาใช้แล้วจะได้ข้อมูลที่ตรงหรือไม่ ไม่ใช่คิดว่าคิดอะไรไม่ออก แต่เห็นว่างานวิจัยส่วนใหญ่นิยมนำมาใช้ ผู้วิจัยจึงคัดลอกมาใช้

Rating Scale ของ Likert มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วิธีการประเมินแบบรวมค่า (Method of Summated Rating)” เป็นมาตราวัดที่มีผู้นิยมใช้มาก เพราะมีวิธีการสร้างที่ค่อนข้างง่าย รวดเร็ว กล่าวคือ (1) ไม่ต้องหาผู้เชี่ยวชาญมาตัดสินเพื่อหาค่าประจำข้อ (2) ไม่ต้องคำนวณหาค่าประจำข้อ (3) มีความเชื่อถือได้สูงมาก ใช้เพียงไม่กี่ข้อก็หาค่าความเชื่อถือได้สูงพอๆ กับเทคนิคอื่นๆ ที่ใช้จำนวนข้อมาก และ (4) ผลที่ได้จากการใช้วิธีนี้มีความน่าเชื่อถือ และสามารถใช้เป็นแบบทดสอบมาตรฐานได้กับคนหลายกลุ่ม จากแนวคิดของ Likert นี้ ทำให้นักวิจัยในหลายศาสตร์นำมาประยุกต์ใช้ เช่น ศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ วิทยาศาสตร์และการบัญชี บริหารธุรกิจ การจัดการ สังคมศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ จิตวิทยา เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น ภาพที่ 3 เป็นการศึกษาเจตคติของอาจารย์ที่มีต่อการทำงานวิจัย และการศึกษาเจตคติที่มีต่อการเลี้ยงเด็ก เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 1 แบบประเมินรวมค่าเพื่อใช้วัดเจตคติที่มีต่อการทำวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัย

ข้อความ	ไม่เห็นด้วยอย่าง	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	1	2	3	4	5
1. การวิจัยที่ดีควรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้					
2. อาจารย์มหาวิทยาลัยควรทำวิจัยทุกปี					
3. ผลการวิจัยควรนำไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการ					
4. การวิจัยสำคัญกว่านวัตกรรม					

ตัวอย่างที่ 2 แบบประเมินรวมค่าเพื่อใช้วัดเจตคติที่มีต่อการเลี้ยงเด็ก

ข้อความ	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่แน่ใจ (3)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)
	การเลี้ยงเด็กเป็นการสร้างสรรค์ประสบการณ์ที่ดีที่สุดในชีวิต	☐	☐	☐	☐

ภาพที่ 3 ตัวอย่างแบบประเมินรวมค่า (Rating scale) ที่สร้างตามแนวทางของ Likert (1932)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน แนวคิดการสร้างมาตรประเมินรวมค่าของ Likert ก็ถูกนำไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง เช่นกัน เช่น จากภาพที่ 4 เป็นการใช้ตัวอย่างข้อความและแบบวัดที่ไม่ดี ซึ่งเกิดขึ้นในองค์กรแห่งหนึ่งภาครัฐของประเทศไทย พบว่า หากสังเกตให้ถี่มี 2 ประเด็นที่ไม่ถูกต้อง คือ (1) เครื่องมือวิจัยขาดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการวัด ไม่รู้วัดอะไร (ความพึงพอใจ ความรู้ หรือการนำไปใช้) และ (2) ข้อความที่วัดเขียนไม่ชัด เช่น ใช้หัวตารางว่า “ประเด็นความคิดเห็น” และ “ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจ/การนำความรู้ไปใช้” ที่อ่านแล้วเกิดความสับสนอย่างมาก เพราะไม่ได้เป็นข้อความที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นต้น

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ/ ความรู้ความเข้าใจ/ การนำความรู้ไปใช้				
	1	2	3	4	5
1. การเตรียมตัวของวิทยากร					
2. การตอบคำถามของวิทยากร					
3. ห้องที่ใช้อบรม					

ภาพที่ 4 ตัวอย่างที่ไม่ดีของการใช้มาตรประเมินรวมค่า

การศึกษาคุณลักษณะภายในตัวคน หรือ Trait มีมาตั้งแต่สมัยแรกเริ่มของจิตวิทยาสังคม เพราะมีความเกี่ยวข้องกับคนในแง่มุมต่างๆ เช่น การเมืองการปกครอง การแต่งงาน ศาสนา นิสัยการรับประทานอาหาร การศึกษา แฟชั่น การอบรมเลี้ยงดู การแข่งขัน การสื่อสาร เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ การวัดตัวแปรที่เป็นคุณลักษณะภายในตัวคนจึงมีความสำคัญ เพราะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นักจิตวิทยาจึงพยายามคิดค้นและพัฒนาวิธีการต่างๆ เพื่อนำมาใช้วัด โดยให้ความสนใจในรูปแบบและวิธีการวัดชนิดต่างๆ ซึ่งถูกสร้างขึ้นทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีการวัดทางจิตวิทยา (Psychometric Theory) ได้ถูกพัฒนาและนำมาใช้อย่างกว้างขวาง

การสร้างแบบประเมินรวมค่า หรือ Likert Scale มีขั้นตอนหลักในการสร้าง 3 ข้อ ได้แก่ (1) นิยามตัวแปรให้ชัดเจนว่าจะวัดทัศนคติเกี่ยวกับอะไร (2) รวบรวมข้อความ หลักในการพิจารณาข้อความต่างๆ เหมือนของ Thurstone และ (3) ลำดับข้อความที่รวบรวมมาไปให้คนกลุ่มหนึ่งประเมินค่าว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย มากน้อยแค่ไหน และมีการให้คะแนนหรือกำหนดน้ำหนักความเห็น ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับการประเมินและการให้ค่าคะแนนในมาตรประเมินรวมค่าของ Likert

ระดับการประเมิน	คำถามทางบวก	คำถามทางลบ
	คะแนน	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
เฉยๆ หรือไม่แน่ใจ	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

สำหรับคำถามทางบวก ถ้ารวมคะแนนทั้งหมดของผู้ตอบ ถ้าได้คะแนนมากแสดงว่าผู้ตอบมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้นมาก ในทางตรงข้าม ถ้าได้คะแนนน้อยแสดงว่าผู้ตอบมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นมาก ส่วนคำถามทางลบ ถ้ารวมคะแนนทั้งหมดของผู้ตอบได้คะแนนมาก แสดงว่าผู้ตอบมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นมาก ในทางตรงข้าม ถ้าได้คะแนนน้อยแสดงว่าผู้ตอบมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้นมาก

แบบประเมินรวมค่าของ Likert มีมีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญ คือ ข้อความต่างๆ ต่างก็ใช้วัดทัศนคติที่มีต่อเป้าหมายของทัศนคติ (attitude object) อย่างเดียวกัน ดังนั้น การเลือกข้อความหรือข้อความคำถามที่ใช้วัดทัศนคติในสิ่งเดียวกัน จึงเป็นสิ่งสำคัญมากการเลือกข้อความ ให้นำข้อความที่ได้ทดลองใช้กับผู้ตอบมาวิเคราะห์รายข้อเพื่อประเมินคุณภาพของแต่ละข้อซึ่งอาจทำได้ 2 วิธี คือ วิธีที่ 1 หากค่า t-test ระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มได้คะแนนรวมสูงกับกลุ่มได้คะแนนรวมต่ำ โดยทดสอบทีละข้อไปจนหมด ข้อใดที่ให้ค่า t เท่ากับหรือมากกว่า 1.75 ถือว่าข้อนั้นอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ คือ ลักษณะที่สามารถจำแนกกลุ่มความเห็นได้พอสมควร และวิธีที่ 2 หากค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนเฉลี่ยรวมทุกข้อ เป็นการวิเคราะห์โดยถือเกณฑ์คงที่ภายในแบบสอบถาม (Criterion of Internal Consistency) ถ้าได้ค่าสหสัมพันธ์สูง แสดงว่าใช้ได้ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์หาค่า t และสหสัมพันธ์นี้ ได้มีการตรวจสอบดูแล้วพบว่า มีความสอดคล้องกันสูงมาก ในทางปฏิบัติจึงอาจเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้

ทางเลือกอื่นๆ สำหรับ Rating Scale ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์

Rating Scale เป็นการวัดทางอ้อม (Indirect Measurement) เนื่องจากข้อความเน้นให้ผู้ตอบประเมินตามความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของผู้ตอบในขณะนั้น ไม่เหมือนกับ Test หรือแบบทดสอบที่เป็นการวัดทางตรง (Direct Measurement) เนื่องจากข้อความมีคำตอบที่ถูกและผิด แต่การวัดทางอ้อมไม่มีถูกไม่มีผิด เพราะเป็นการประเมินตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง โดยปกติการเลือกใช้ Rating Scale แต่ละประเภทเพื่อนำมาใช้วัดตัวแปรในเชิงจิตวิทยา จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวัดและคุณลักษณะของตัวแปรที่มุ่งวัด ดังนั้น การเลือก Rating Scale ไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและมีประสิทธิภาพสูงสุดจะต้องคำนึงถึงประเด็นดังกล่าวด้วย ในที่นี้ จะขอยกตัวอย่าง Rating Scale อื่น ๆ ที่ได้รับความนิยมในการวิจัยทางสังคมศาสตร์นอกเหนือไปจากแบบประเมินรวมค่าของ Likert หรือ Likert Scale เพื่อเป็นแนวทางให้กับนักวิจัยได้นำไปเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ (1) มาตรฐานวัดของ Thurstone หรือ Thurstone Scale (2) มาตรฐานวัดของ Osgood หรือ Osgood Scale และ (3) มาตรฐานวัดของ Guttman หรือ Guttman Scale โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

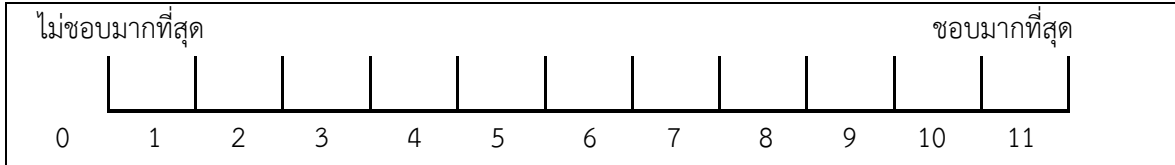
1. มาตรฐานวัดของ Thurstone หรือ Thurstone Scale มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มาตรฐานอันตรภาคเท่ากันตามปรากฏ (Equal-Appearing Interval Scale)” (Thurstone, 1970) นำมาใช้วัดคุณลักษณะทางจิตวิทยาได้หลากหลาย ทั้งนี้ ผู้คิดค้นได้สร้างมาตรนี้ขึ้นมาเพื่อใช้วัดเจตคติ สำหรับวิธีการสร้าง มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อความที่แสดงทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการวัดมาให้มากที่สุด สิ่งที่จะต้องพิจารณาในการเลือกข้อความ ก็คือ (1) เป็นข้อความที่แสดงความคิดเห็น ไม่ใช่ข้อเท็จจริง (2) เป็นข้อความกะทัดรัด ใช้ภาษาเข้าใจง่าย (3) เป็นข้อความที่มีความคิดเดียว มีความชัดเจน และตรงเป้าหมายกับเรื่องที่ต้องการวัด ไม่เป็น 2 นัย (4) เป็นข้อความที่เป็นประโยคกรตุวาจา (active voice) ไม่ใช่กรมวาจา (passive voice) และ (5) ข้อความที่รวบรวมมาจะต้องครอบคลุมเรื่องราวที่ต้องการจะวัด

ขั้นตอนที่ 2 ขัดเกลาข้อความให้มีจำนวนมากกว่า 100 ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 3 พิมพ์ข้อความลงในบัตรขอละ 1 บัตร หรือพิมพ์ลงในกระดาษแผ่นเดียวกันก็ได้

ขั้นตอนที่ 4 ให้ผู้ตัดสินประมาณ 200-300 คน (ผู้ตัดสินเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เป็นพิเศษ) ลงความเห็นตัดสินเลือกข้อความแต่ละข้อ หรือเลือกขีดตอบในกระดาษ โดยให้คะแนนข้อความตั้งแต่ 1-11 คะแนน หรือให้ระดับความเห็นที่มีต่อข้อความเหล่านั้น 11 ระดับ จากชอบมากที่สุดถึงชอบน้อยที่สุด ถ้าชอบมากที่สุดให้ 11 คะแนน ถ้าไม่ชอบเลยให้ 1 คะแนน

ภาพที่ 5 ลักษณะของ Scale ตามแนวทางมาตรวัดของ Thurstone (Thurstone, 1970)

ขั้นตอนที่ 5 นำคะแนนจากผู้ตัดสินมาหาค่าประจำข้อ (scale value) ของแต่ละข้อความ โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 6 คัดเลือกข้อความขั้นสุดท้าย โดยมีเกณฑ์ในการเลือก คือ (1) ให้มีค่าประจำข้อครบทั้ง 11 ระดับ คือ มีตั้งแต่ 1 ถึง 11 (2) แต่ละข้อควรให้มีความเบี่ยงเบนเป็นควอไทล์น้อยๆ กล่าวคือ ค่า Q ไม่ควรเกิน 1.67 (3) อาจตรวจสอบค่าประจำข้อโดยวิธีให้กลุ่มอื่นพิจารณาตัดสินเหมือนกลุ่มแรก แล้วดูว่าค่าประจำข้อเปลี่ยนไปหรือไม่ ถ้าไม่เปลี่ยนไปมากก็แสดงว่าใช้ได้ (4) ถ้าหากมีข้อความที่มีค่าประจำข้อเท่ากัน ก็คัดเลือกเอาข้อที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำกว่า (5) ข้อความที่คัดเลือกมานี้จะมากกว่า 11 ข้อก็ได้ เพียงแต่ให้ข้อความต่างๆ มีค่าประจำข้อที่ห่างกันเป็นช่วงๆ ช่วงละเท่าๆ กัน จากต่ำที่สุดถึงสูงที่สุด (เช่น เลือกมากประมาณ 20-30 ข้อความ โดยเลือกข้อความที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำ ๆ เป็นต้น)

ขั้นตอนที่ 7 การนำไปใช้ นำข้อความที่เลือกแล้วมาเรียงอย่างสุ่ม ให้กลุ่มตัวอย่างตอบเพียงว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความใดเท่านั้น ไม่ต้องระบุระดับความเห็น และนำเอาค่าประจำข้อที่กลุ่มตัวอย่างเลือกมา รวมกันทั้งหมด แล้วหาค่าเฉลี่ยเป็นคะแนนทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างนั้นๆ

ค่าประจำข้อ	ข้อความ
1.00	ฉันจะแต่งงานกับบุคคลคนนี้
1.80	ฉันจะยอมรับบุคคลคนนี้เป็นเพื่อสนิท
2.80	ฉันจะไว้วางใจบุคคลคนนี้
3.50	ฉันจะร่วมมือทางธุรกิจกับบุคคลคนนี้
4.20	ฉันจะพยายามรู้จักกับบุคคลคนนี้
4.70	ฉันจะยอมรับบุคคลคนนี้เป็นเพื่อนคุย
	ฯลฯ

ภาพที่ 6 ตัวอย่างมาตรวัดตามวิธีของ Thurstone พร้อมด้วยค่าประจำข้อ (ชัยพร วิชชาวุธ, 2523)

2. **มาตรวัดทัศนคติของ Osgood** หรือ Osgood Scale มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มาตรวัดการจำแนกความหมายของคำ (Semantic Differential Scale)” (Osgood, Suci, and Tannenbaum, 1957; Snider and Osgood, 1969) เป็นมาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่าที่นำมาใช้อย่างแพร่หลายไม่น้อยไปกว่า Likert Scale สำหรับแนวคิดในการสร้างมาตรวัดของ Osgood สรุปได้ดังนี้

(1) การสร้างคำถามในมาตรนี้ อาศัยคำต่างๆ เป็นตัวเร้า (stimulus words) มโนทัศน์ (concepts) ต่างๆ โดยในแต่ละข้อคำถามจะมีคำคุณศัพท์ที่มีความหมายตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ (bipolar) กำกับอยู่ที่ปลายทั้งสองข้างของมาตรา ซึ่งกำหนดไว้ 7 ระดับ เช่น

“การเรียนสาขาวิชา ผู้ประกอบการทางสังคม”		
ยาก	:____:____:____:____:____:____:____:	ง่าย
มีประโยชน์	:____:____:____:____:____:____:____:	ไร้ประโยชน์

ภาพที่ 7 ตัวอย่างมาตรวัดตามวิธีของ Osgood (Osgood Scale)

(2) มาตรวัดของ Osgood หรือ Osgood Scale สามารถนำมาใช้วัดได้ทั้งด้าน คุณภาพ และปริมาณ รวมทั้งทิศทางและความเข้มของปฏิกิริยา ทางด้านทิศทาง คือ ไปทางดีหรือเลว ความเข้ม คือ มีลักษณะนั้น มาก-น้อย เพียงใด

(3) ลักษณะของการใช้คำคุณศัพท์อาจจำแนกได้เป็น 3 มิติ คือ

- มิติด้านการประเมินค่า (Evaluation) เช่น ดี-เลว เป็นต้น
- มิติด้านศักยภาพ (Potency) เช่น แข็งแรง-อ่อนแอ เป็นต้น
- มิติด้านกิจกรรม (Activity) เช่น ว่องไว-เชื่องช้า เป็นต้น

(4) การใช้มาตรวัดโดยอาศัยการจำแนกความหมายของคำ การนำมาตรชนิดนี้ไปใช้เพื่อวัดคุณลักษณะของกลุ่มที่ต้องการศึกษา อาจทำได้ 3 แบบ คือ แบบที่ 1 ใช้คำคุณศัพท์หลายๆ คู่ต่อหนึ่งมโนทัศน์ แบบที่ 2 ใช้คำคุณศัพท์เพียงหนึ่งคู่ต่อหนึ่งมโนทัศน์ หรือ แบบที่ 3 ใช้คำคุณศัพท์เพียงหนึ่งคู่ต่อหลายนมโนทัศน์ อย่างไรก็ตาม คำว่า “มโนทัศน์ (concept)” ในที่นี้อาจเขียนเป็นคำหรือวลี หรืออาจเขียนเป็นประโยคยาวๆ ก็ได้ แต่ควรให้ความชัดเจนพอที่ผู้ตอบจะประเมินคำตอบได้จากแบบวัดทั้ง 3 แบบนี้ แบบที่ 1 เป็นแบบที่ดีที่สุด เนื่องจากในแต่ละมโนทัศน์สามารถวัดได้ในหลายๆ ด้าน เมื่อสรุปรวมเป็นค่าเฉลี่ยออกมาย่อมมีความหมายกว่าการวัดเพียงด้านเดียว

<p>แบบที่ 1 : ใช้คำคุณศัพท์หลายๆ คู่ต่อหนึ่งมโนทัศน์</p> <p>ตัวอย่าง</p> <p>ท่านมีความคิดอย่างไรต่อ “ชวานา”</p> <p>ยากจน : _____ : ร่ำรวย</p> <p>ฉลาด : _____ : โง่</p> <p>แข็งแรง : _____ : อ่อนแอ</p> <p>ใจดี : _____ : ใจร้าย</p> <p>(หมายเหตุ อาจใช้คำคุณศัพท์ทั้งหมดในชุดนี้กับมโนทัศน์อื่นๆ ได้)</p>		
<p>แบบที่ 2 : ใช้คำคุณศัพท์เพียงหนึ่งคู่ต่อหนึ่งมโนทัศน์</p> <p>ตัวอย่าง</p> <p>(1) ท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อ “การคุมกำเนิด”</p> <p>ปลอดภัย : _____ : อันตราย</p> <p>(2) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อ “ร้านอาหารในมหาวิทยาลัย”</p> <p>สะอาด : _____ : สกปรก</p> <p>(3) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อ “เด็กวัยรุ่นในปัจจุบัน”</p> <p>ฉลาด : _____ : โง่</p>		
<p>แบบที่ 3 : ใช้คำคุณศัพท์เพียงหนึ่งคู่ต่อหลายมโนทัศน์</p> <p>ตัวอย่าง</p> <p>ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อบุคคลต่อไปนี้ ยากจนหรือร่ำรวยเพียงใด</p> <p>1. ครู ยากจน : _____ : ร่ำรวย</p> <p>2. นิสิตนักศึกษา : _____ :</p> <p>3. ทหาร : _____ :</p> <p>4. พ่อค้า : _____ :</p> <p>5. ชวานา : _____ :</p>		

ภาพที่ 8 รูปแบบการใช้คำคุณศัพท์ของมาตรวัดตามวิธีของ Osgood (Osgood Scale)

3. มาตรวัดตามวิธีของ Guttman หรือ Guttman Scale ใช้วิธีที่เรียกว่า “Scalogram Analysis” โดยมาตรวัดแบบนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “Cumulative Scale” (Guttman, 1944) เป็นมาตรวัดหรือแบบประเมินค่าที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะการวิจัยในเชิงจิตวิทยา สำหรับวิธีการสร้างมาตรวัดของ Guttman มีแนวคิดดังนี้

(1) คำถามในแบบวัดชนิดนี้จะเป็นคำถามเดียวไม่ซับซ้อน โดยมีคำตอบให้ตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ (Yes or No) ถ้าตอบรับข้อความใดข้อความหนึ่ง ก็จะต้องปฏิเสธข้อความอีกข้อความหนึ่ง นั่นคือคำตอบของผู้ตอบข้อใดข้อหนึ่ง จะใช้เป็นเครื่องหมายคำตอบข้ออื่นของผู้ตอบด้วย เนื่องจากคำตอบแต่ละข้อมีความเกี่ยวข้องกัน

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการใช้ข้อคำถามของ Guttman Scale ใช้

ข้อคำถาม	คำตอบของ	
	นาย ก.	นาย ข.
1. ฉันทันสูงกว่า 4 ฟุต 6 นิ้ว	ใช่	ใช่
2. ฉันทันสูงกว่า 5 ฟุต	ใช่	ใช่
3. ฉันทันสูงกว่า 5 ฟุต 6 นิ้ว	ไม่ใช่	ใช่
4. ฉันทันสูงกว่า 6 ฟุต	ไม่ใช่	ใช่
5. ฉันทันสูงกว่า 6 ฟุต 6 นิ้ว	ไม่ใช่	ไม่ใช่
จำนวนคำตอบที่ถูกต้องแน่นอน	2	4
คะแนน	2.0	4.0

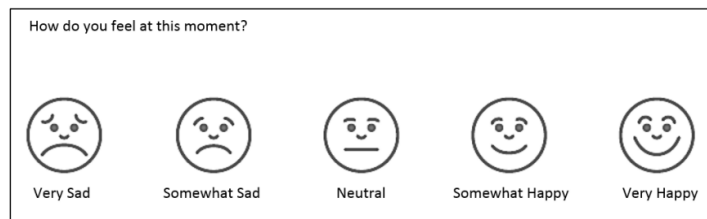
โดยสรุป การใช้วิธีการของ Guttman หรือ Guttman Scale ถึงแม้จะใช้เวลามากในการสร้างแบบวัดชนิดนี้ แต่ผลที่ได้จะเป็นผลที่น่าเชื่อถือมาก

บทวิจารณ์

นอกจากตัวอย่างมาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่าที่นำเสนอไปข้างต้น การวัดคุณลักษณะทางจิตอาจนำวิธีการวัดทางอ้อม (Indirect Procedures) มาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งเป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้เพื่อวัดคุณลักษณะของบุคคล โดยปราศจากการรู้ตัว ตัวอย่างของวิธีการวัดในประเภทนี้ได้แก่ การใช้เทคนิคการฉายออก (Projective Technique) เป็นต้น Oppenheim (1966) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำมาตราวัดไปใช้ว่า เนื่องจากประสิทธิภาพของการใช้มาตรวัดขึ้นอยู่กับความร่วมมือและการเปิดเผยของผู้ตอบ ถ้าผู้ตอบพยายามที่จะแก้งัดหรือตอบในข้อเลือกที่ “ไม่แน่ใจ” มากที่สุด เพราะความกลัว ความเข้าใจผิด ความคาดหวังของสังคม หรือแม้แต่ความไม่ชอบผู้เป็นเจ้าของแบบสอบถาม สิ่งเหล่านี้อาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการบิดเบือนในการตอบตามความเป็นจริงก็ได้ ดังนั้น ผู้นำมาตรวัดไปใช้จะต้องแน่ใจว่า ผู้ตอบเต็มใจให้ข้อมูลตามความเป็นจริง หรือบางครั้งการใช้วิธีการทางอ้อม (Indirect Methods) ก็สามารถเข้าถึงข้อมูลระดับลึกของผู้ตอบได้ดีกว่าการใช้มาตรวัดเพียงอย่างเดียว ซึ่งแนวความคิดนี้ น่าจะเป็นที่มาหรือสาเหตุของการแบ่งประเภทของการวัดทัศนคติเป็น 2 ประเภท คือ วิธีการวัดทางตรง และวิธีการวัดทางอ้อม

แม้ว่า Likert Scale จะเป็นเครื่องมือวัดที่สร้างง่าย และนำไปใช้สะดวก แต่ก็ยังมีเทคนิควิธีอีกหลายแบบที่นำมาใช้ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ นอกเหนือไปจากตัวอย่างมาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่าที่เสนอไว้ในบทความเรื่องนี้ เช่น การสัมภาษณ์ การสำรวจ การทำโพล การใช้แบบสอบถาม การใช้มาตรวัด การสังเกต การใช้วิธีสังคมมิติ (Sociometric Procedures) การศึกษาจากบันทึกประจำวันหรือจากแฟ้มประวัติ เป็นต้น (Henerson, Morris and Fitz-Gibbon, 1978) ในเรื่องประสิทธิภาพของ Likert Scale Roberts (1999) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า ในการแยกแยะความแตกต่างระหว่างวิธีของ Likert และวิธีของ Thurstone โดยส่วนใหญ่ นักวิจัยมักจะใช้มาตรฐานหรือเกณฑ์เกี่ยวกับการวัดเป็นเครื่องตัดสิน เช่น ความเที่ยง (Reliability) และประสิทธิภาพของการสร้างมาตรวัด (Efficiency of Scale Construction) จากการศึกษาพบว่า คะแนนที่ได้จากมาตรวัดแบบ Likert จะมีความเที่ยงสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการของ Thurstone นอกจากนี้ วิธีวัดของ Likert ยังง่ายต่อการสร้างมากกว่าวิธีของ Thurstone อีกด้วย เพราะวิธีของ Likert ไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการให้ค่าคะแนนประจำข้อ

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือไปจากมาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่าสำหรับการทำนายภายนอก (Scales for External Prediction) ที่นิยมใช้คำถามเพื่อทำนายพฤติกรรมภายนอก เช่น พฤติกรรมการเลือกตั้ง พฤติกรรมผู้บริโภค พฤติกรรมการใช้จ่าย เป็นต้น ซึ่งตัวอย่างของมาตรวัดในประเภทนี้ที่นำเสนอไปแล้ว ได้แก่ มาตรวัดทัศนคติของ Likert (Likert Scale) มาตรวัดทัศนคติของ Thurstone (Thurstone Scale) มาตรวัดทัศนคติของ Osgood (Osgood Scale) และมาตรวัดของ Guttman (Guttman Scale) ปัจจุบัน ยังมีมาตรอีกหลายแบบที่มีผู้นำเสนอไว้อย่างน่าสนใจ ที่นำมาใช้เพื่อวัดคุณลักษณะทางจิตวิทยา เช่น มาตรวัดสำหรับเด็กของ Butzin and Anderson (1973) หรือมาตรหน้ายิ้ม (Smiling Face Scale) หรือมาตรรูปภาพ (Picture scale) มาตรวัดความห่างทางสังคมของ Bogardus หรือ The Bogardus Social Distance Scale (Bogardus, 1925) มาตรวัดข้อความเดียว (The One-item Rating Scale) เป็นต้น

ภาพที่ 9 ตัวอย่างมาตรหน้ายิ้ม (Smiling/Smiley Face Scale) (Pérez-Sáez, et al., 2020)

บทสรุป

การวัดคุณลักษณะทางจิตเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจมานานในกลุ่มนักการศึกษาและนักจิตวิทยาสังคม เพราะมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นไปในทิศทางใด มีระดับความเข้มมากน้อยแค่ไหน ย่อมจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนและดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งกับบุคคลหรือกลุ่มคนนั้นได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างมาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่าที่นำเสนอนี้ เป็นแต่เพียงตัวอย่างที่ผู้ศึกษาหรือผู้วัดจะยึดเป็นแนวทางในการนำไปใช้เท่านั้น ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวัดเฉพาะอย่าง และเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ในขณะนั้นด้วย

เทคนิควิธีที่นำมาใช้ในการศึกษาหรือวัดคุณลักษณะทางจิตนั้น ในปัจจุบันได้ถูกนำมาใช้อย่างหลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสำรวจ การทำโพล การใช้แบบสอบถาม การใช้มาตรวัดทัศนคติ การใช้เทคนิคการฉายออก การใช้วิธีสังขมมิติ การศึกษาจากบันทึกประจำวันหรือจากแฟ้มประวัติ เป็นต้น แต่เทคนิคที่เป็นที่รู้จักและถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์มีเพียงไม่กี่วิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้มาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่า (Rating Scale) เช่น มาตรวัดของ Thurstone (Thurstone Scale หรือ Equal-Appearing Interval Scale) มาตรวัดของ Likert (Likert Scale หรือ Method of Summated Rating) มาตรวัดของ Osgood (Osgood Scale หรือ Semantic Differential Scale) และมาตรวัดของ Guttman (Guttman Scale หรือ Cumulative Scale หรือ Scalogram Analysis)

ข้อเสนอแนะ

1. มาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่าในการวิจัยทางสังคมศาสตร์มีหลายแบบ การที่จะกล่าวว่าเทคนิควิธีวัดใดหรือมาตรวัดใดเป็นวิธีที่ดีที่สุดนั้น ในปัจจุบันยังหาข้อสรุปที่แน่ชัดไม่ได้ เพราะแต่ละวิธีต่างก็มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ ดังนั้น การนำมามาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่าแบบต่างๆ ไปใช้ ผู้ศึกษาหรือผู้วัดจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวัดเฉพาะอย่างและสถานการณ์ของการวัดในขณะนั้นด้วย

2. การวัดที่เน้นในเชิงพฤติกรรม นักวิจัยอาจเลือกมาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่าของ Likert มาใช้ เนื่องจากสร้างง่าย แต่จะมีที่ระดับ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม แต่การวัดที่เน้นในเชิงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด หรืออารมณ์ความรู้สึกเป็นหลัก นักวิจัยอาจเลือกมาตรวัดหรือแบบประเมินรวมค่าของ Osgood มาใช้ เนื่องจากมีความละเอียดและมีการให้คะแนนในเชิงลบ เหมาะสำหรับวัดคุณลักษณะที่ต้องการคำตอบแบบ 2 ทิศทาง คือ ทางบวกและทางลบ

เอกสารอ้างอิง

- Butzin, C. A., and Anderson, N. H. (1973). Functional measurement of children's judgments. *Child Development*, 44(3), 529-537.
- Bloom, et al. (1956). *Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. New York: David McKay Company.
- Bogardus, E.S. (1925). Measuring Social Distances. *Journal of Applied Sociology*, 9, 299-308.
- Guttman, L. (1944). A basis for scaling qualitative data. *American Sociological Review*, 9, 139-150.
- Henerson, M. E., Morris, L.L. and Fitz-Gibbon, C. T. (1978). *How to Measure Attitudes*. 7th ed. California: Sage.
- Likert, R. (1932). A Technique for the Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1-55.
- Likert, R. (2022). *Rensis Likert (1903-1981)*. [Online]. Retrieved 23 February 2022 from https://en.wikipedia.org/wiki/Rensis_Likert
- Oppenheim, A.N. (1966). *Questionnaire design and attitude measurement*. New York, Basic Books.
- Osgood, C.E., Suci, G., and Tannenbaum, P. (1957). *The measurement of meaning*. Urbana, IL: University of Illinois Press.
- Pérez-Sáez, E. Cabrero-Montes, E. M., Llorente-Cano, M., and González-Ingelmo, E. (2020). A pilot study on the impact of a pottery workshop on the well-being of people with dementia. *Dementia*, 19(6), 2056-2072.
- Roberts, J.S. (1999). Validity Issues in the Likert and Thurstone Approaches to Attitude Measurement. *Educational and Psychological Measurement*, 59, 211-233.
- Snider, J.G., and Osgood, C.E. (1969). *Semantic Differential Technique: A Sourcebook*. Chicago: Aldine.
- Thurstone, L.L. (1970). *The Measurement of Attitudes*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Wichawut. C. (1990). *Psychological Research*. Bangkok: Thai Wattana Panich. (in Thai)